

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ РЕАЛІЙ СЬОГОДЕННЯ

Шароватова О.П.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки
Національного університету цивільного захисту України
м. Харків, Україна*

У сучасному світі щошвидше розвивається наука і суспільство, кількість потенційних загроз і небезпек неухильно зростає. Тому в нинішніх умовах роль і відповідальність системи освіти за підготовку молодого покоління до безпечної життєдіяльності, виживання в небезпечних надзвичайних ситуаціях, формування навичок здорового способу життя, оберігання від небезпечних хвороб, профілактики професійних захворювань дедалі зростає. І факт належності системі освіти ключової ролі у забезпеченні національної безпеки новоствореної держави і життєдіяльності окремого її громадянина видається безперечним.

Безпека людини - поняття складне, багатогранне і багатфакторне. За обсягом і змістом воно охоплює весь комплекс людських відносин у соціальній і виробничій сферах, саму сутність людського життя, рівень національного розвитку і безпосередньо впливає на основний показник благополуччя населення. Усвідомлення стану безпеки кожної особи призводить суспільство до актуальності масштабного завдання щодо перегляду існуючого ставлення до цих питань шляхом формування нової масової культури – культури безпеки, коли кожна людина свідомо обирає певну позицію, набуває необхідних знань та навичок у сфері забезпечення безпеки, в той же час держава створює сприятливі умови для її життя і діяльності, збереження здоров'я і працездатності. Відтак, глибоким опануванням відповідними знаннями, формуванням відповідного мислення, свідомості і культури мають бути охоплені громадяни всіх категорій, вікових груп і сфер діяльності [1].

Очевидно, що поряд з іншим, освітня робота з питань формування культури безпеки, формування здорового способу життя, оволодіння навичками

самозахисту і рятування серед дітей та молоді, які є прогресивним поколінням нової формації, виступає одним із пріоритетних завдань української держави в умовах європейського та загальносвітового поступу.

У наявній ситуації зрозумілим є те, що кожна людина і особливо людина з вищою освітою повинна усвідомлювати важливість питань безпеки. В основі підготовки студентів у межах цього напрямку лежить теорія, спрямована передусім на формування світогляду, вироблення ідеології поведінки, що забезпечує майбутніх фахівців важливим інструментом не лише щоденного безпечного контакту з навколишнім світом, а й готує їх до майстерного (безпечного) виконання трудових процесів найрізноманітнішого рівня складності.

Завданням програм формування культури безпеки особистості є створення належних умов навчального середовища і для формування стереотипів поведінки в надзвичайних ситуаціях. При створенні подібних програм для навчання вирішуються завдання щодо формування теоретичних знань з культури безпеки особистості; розвитку відчуття відповідальності за стан свого здоров'я, життя інших людей та стан навколишнього середовища; закріплення прийомів та стереотипів прийняття рішень у різноманітних небезпечних та надзвичайних ситуаціях; обізнаності з питань моніторингу та оцінки стану навколишнього середовища на наявність факторів, які завдають шкоди здоров'ю.

У сучасній Україні вивчення блоку дисциплін про безпеку людини, зокрема таких, як безпека життєдіяльності, основи охорони праці, цивільна оборона, основи медичних знань, що визначені Концепцією освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» [1], регламентується статтею 18 чинного Закону України «Про охорону праці» та нормативними актами України: статті 39 та 41 Кодексу цивільного захисту України; пп. 5, 19, 20 Постанови КМУ від 26.06.2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях»; п. 7 та додатку 1 - в частині щодо створення і діяльності в МОН функціональної підсистеми навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності) Постанови КМУ від 09.01.2014 р. № 11 «Про затвердження

Положення про єдину державну систему цивільного захисту», а також нормативно-правовим актом з охорони праці НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці» та п. 2 «Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України» Наказу МОН України від 18.04.2006 № 304.

Мета такого навчання передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних та надзвичайних ситуаціях, а також розвиток мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей у межах науково-обґрунтованих критеріїв прийняттого ризику.

Зокрема, механізм організації навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, його структуру, види та форми визначено у Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 [2].

Документом передбачено, що навчання працюючого населення здійснюється за місцем роботи; дітей дошкільного віку, учнів та студентів - за місцем навчання; непрацюючого населення - за місцем проживання.

Складається даний механізм з:

- навчання безпосередньо на підприємствах, в установах та організаціях;
- навчання за межами підприємств, установ та організацій керівного складу і фахівців з питань цивільного захисту та пожежної безпеки;
- практичної підготовки під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту;
- навчання під час здобуття відповідного освітнього рівня у навчальних закладах системи освіти;
- самостійного вивчення інформації про дії в умовах надзвичайних ситуацій.

Організація навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів здійснюється Міністерством освіти і науки України згідно із затвердженими ним і погодженими з ДСНС навчальними програмами з вивчення заходів безпеки, способів захисту від впливу небезпечних факторів, викликаних надзвичайними ситуаціями, надання домедичної допомоги.

Підготовка студентів вищих навчальних закладів до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за нормативними навчальними дисциплінами «Безпека життєдіяльності» та «Цивільний захист», які відповідно передбачають:

- формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, знань, умінь та навичок щодо забезпечення необхідного рівня безпеки у надзвичайних ситуаціях відповідно до майбутнього профілю роботи, галузевих норм і правил;

- формування у студентів, що навчаються за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра, умінь з превентивного й аварійного планування та управління заходами цивільного захисту.

У вищих навчальних закладах з метою відпрацювання дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій з учасниками навчально-виховного процесу проводяться щороку об'єктові тренування з питань цивільного захисту.

Підготовка учнів загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів до дій у надзвичайних ситуаціях, що передбачає здобуття знань і вмінь з питань особистої безпеки в умовах загрози та виникнення надзвичайної ситуації, користування засобами захисту від її наслідків, вивчення правил пожежної безпеки та основ цивільного захисту, здійснюється в рамках вивчення предметів «Основи здоров'я» та «Захист Вітчизни». Практичне закріплення теоретичного матеріалу здійснюється шляхом щорічного проведення Дня цивільного захисту.

Навчально-виховна робота з дітьми дошкільного віку проводиться згідно з вимогами базового компонента дошкільної освіти і спрямовується на формування достатнього та необхідного рівня знань і умінь дитини для безпечного перебування в навколишньому середовищі, елементарних норм

поведінки у надзвичайних ситуаціях і запобігання пожежам від дитячих пустоців з вогнем. Для поліпшення якості навчально-виховної роботи з дітьми з питань особистої безпеки, захисту життя та норм поведінки у надзвичайних ситуаціях у дошкільних навчальних закладах проводиться щороку Тиждень безпеки дитини.

З метою координації науково-методичної діяльності, узагальнення і поширення ефективних форм і методів організації навчально-виховного процесу з питань безпеки життєдіяльності та цивільного захисту визначаються базові за галуззю знань кафедри з безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах (МОН України) та територіальні базові (опорні) загальноосвітні та дошкільні навчальні заклади (місцевими органами управління освіти).

Позашкільна освітня робота з окреслюваних питань проводиться у позашкільних закладах, а також шляхом організації шкільних, районних (міських), обласних та всеукраїнських змагань з безпеки життєдіяльності [2].

Поряд із цим варто зазначити, що на даний час інерційність системи освіти виступає певною перешкодою при швидкоплинних і кардинальних змінах інформаційного суспільства, які відбуваються за нетривалі проміжки часу. А це, вочевидь, суттєво затримує адаптацію людини до нових небезпек. На подолання такої інерційності і втілення в життя ідеї випереджаючої освіти слід постійно і систематично вдосконалювати курси блоку дисциплін про безпеку людини, які мають забезпечити формування адекватного мислення та цілісної системи знань, необхідних для прийняття обґрунтованих рішень з питань безпеки на рівні людини, сім'ї, суспільства, країни в цілому [1].

Література

1. Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини».
2. Постанова КМУ від 26.06.2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях». - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>; <http://nuczu.edu.ua>.